

בסיעתא דשמיא

קונטרס

בנין ועקב

החודש

אמרים יקרים מפנינים נפלאים
לעורר הלבבות בימים המאידים
להבהיק עיניים ביהלום וספידים

אשר חנני השי"ת

יעקב עקיבא הכהן דבינובין
בלאאמו"ר הגה"צ רבי גמליאל שליט"א

מהדורה חדשה בתוספת מרובה

אדר תשפ"ה

©

כל הזכויות שמורות

להערות אפשר לפנות לטל-פקס:

02-999-8201

או למייל:

3122131@gmail.com

ניתן להשיג הקונטרס בירושלים:

ספרי עין יעקב מול שטיבלאך מאה שערים

או בטלפון 05331-53661 | 05041-75336

בית שמש:

בבית המחבר רח' חזון איש 26

טלפון 02-991-0636 | 05276-30720

בני ברק:

חנות פרידמן ע"י בית הכנסת איצקוביץ

ניתן להשיג את שאר ספרי המחבר

'בנין יעקב' הלכה:

בשר בחלב • תערובות (ג"כ)

'בנין יעקב' על המועדים:

ראש השנה • יום הכפורים

סוכות - שמחה • חנוכה • שובבי"ם

ט"ו בשבט • פורים - ד' פרשיות

חודש ניסן - חג הפסח - ספירת העומר

שבועות • בין המצרים • אלול

'בנין יעקב' על התורה:

בראשית • שמות • ויקרא • במדבר • דברים

ניתן לשמוע שיעורי המחבר בקול הלשון

מספר ישיר: 0733-718-414

ברכנו בשלום בחודש הזה

בזכות אהבת ישראל ומידות טובות נגאלו ישראל ממצרים

בדמייך חיי - דם פסח ודם מילה

הנה קרב לו ובא הזמן המיועד אשר הבטיח הקב"ה לאברהם אבינו להוציא את בניו מתוך גולת ארץ מצרים, אכן הגיע זמן הגאולה וכבר נתעורר העת דודים, אלא שבני ישראל בעצמם, שהם אמורים להיגאל, לעת עתה אינם ראויים לכך מצד עצמם כלל וכלל, שהלא שקועים המה ומשועבדים מתחת ערוות וקליפת מצרים, ריקנים הם מן המצוות וממעשים טובים, ובאיזה זכות ראויים להיגאל. לפיכך מסר להם הקב"ה שתי מצוות, פסח ומילה, ומתוך שיקיימו את המצוות האלו יהיה להם איזה זכות להיגאל.

למה הדבר דומה, לאב שמגודל אהבתו את בנו חשקה נפשו להעניק לו מתנה נדירה ויקרת הערכין, אבל מה יעשה שהבן אינו מתנהג כל כך בטוב ואינו מן ראוי להעניק לו מתנה בשעה שאין מעשיו הגונים, לפיכך מבקש הימנו האב שיתנהג בטוב, אפילו לזמן מועט, ובזכות אלו המעשים טובים נותן לו האב את המתנה היקרה, אף על פי שאותה מתנה לא תסולא ערכה בפז וחשובה לאין ערוך מקומץ מעשיו הטובים.

ובך איתא במכילתא (פרשת בא פרשה ה) : היה רבי מתיא בן חרש אומר, ואעבור עליך ואראך (יחזקאל טז, ו), והנה עתך עת דודים הגיע, שבועתו שנשבע הקב"ה לאברהם שיגאל את בניו. ולא היה בידם מצוות שיעסקו בהם כדי שיגאלו, שנאמר (שם) שדים נכוננו ושערך צמח ואת ערום ועריה - ערום מכל מצוות. נתן להם הקדוש ברוך הוא שתי מצוות, דם פסח ודם מילה, שיתעסקו בהם כדי שיגאלו, שנאמר (שם) ואעבור עליך ואראך מתבוססת בדמיך ואומר לך בדמיך חיי.

והנה, כל זה הוא אמת ויציב, אלא שעדיין צריכים אנו להתבונן בזה טובא, שהרי אף אם נאמר שהמצוות של פסח ומילה היו הכנה למען יהיו ראויים לצאת מארץ מצרים, מכל מקום אין די בשתי המצוות הללו בלבד, היות ששניהם גם יחד הם מצוות שבין אדם למקום, ויש לתמוה מדוע לא הוסיף להם הקב"ה גם איזה מצוות שבין אדם לחברו, למען יהיה ההכנה יותר בשלמות בשני הבחינות גם יחד, שהרי כל זמן שפגום האדם במצוות שבין אדם לחברו מה יועיל לו כל המצוות שבין אדם למקום.

למה הרעותה לעם הזה

אכן, הגאון הצדיק רבי אליהו לופיאן זצלה"ה כבר עמד על הדיוק הזה בספרו לב אליהו, ואף יישב את הדברים כדבעי, ואומר, שאם נתבונן היטב בהשתלשלות הענינים ביציאת מצרים, נגלה שהקב"ה ניהל את סדר הדברים באופן שבני ישראל יעשו הכנה דרבה גם בענינים שבין אדם לחברו.

היה זה עוד בזמן שהשעבוד התנהל בכל התוקף, אז קרא הקב"ה למשה ואהרן וציווה אותם לילך אל פרעה, למסור לו את דבר ה' ולשלח את עם בני ישראל מארץ מצרים. משה ואהרן קיימו את דבר שליחותם על הצד

היותר טוב, ואכן התייצבו לפני פרעה ומסרו לו את הדברים אשר שם השי"ת בתוך פיהם.

אך מה מאד נכזבה תוחלתם ואבד שברם בשעה שנוכחו לראות שכל דבריהם נופלים על אוזניים ערלות, לא רק שפרעה סירב לשמוע אל דבריהם ולשלח את בני ישראל, אלא עוד הכביד עליהם בגזירות חדשות ואכזריות, עד כמה שקשתה השעבוד עד עכשיו הרי שכעת נעשתה הגלות קשה שבעתיים, גזירה חדשה יצאה מעם פרעה הרשע, גזירת לא תאספון לתת תבן לעם (שמות ה, ז), ואם היו רגילים לקבל מידי יום ביומו את שיעור התבן הנצרך להם למלאכתם מבית המלך, הרי שמעתה יהיו מוכרחים ללקט את התבן בעצמם, בו בזמן שאסור להם לפחות ממכסת הלבנים שהיו רגילים להכין עד עתה.

משראה משה רבינו שמכל השליחות נצמחה רק רע, כאב מאד את אשר נעשה, ומתוך שלא היה מסוגל לראות בצערן של ישראל פנה אל הקב"ה ותינה את כאבו באמרו (שם ה, כב), למה הרעותה לעם הזה, למה זה שלחתני, ומאז באתי אל פרעה לדבר בשמך הרע לעם הזה והצל לא הצלת את עמך, להיפך, רק רע יצא מכל ענין שליחותי אל פרעה, כך התאונן משה. מיד ענה לו הקב"ה וניחמו (שם ו, א), עתה תראה אשר אעשה לפרעה, כי ביד חזקה ישלחם וכיד חזקה יגרשם מארצו.

בכובד השעבוד התגלו מידותיהם הטובות של ישראל

ויש לנו להתבונן היטב מה היתה הכוונה בתשובתו של הקב"ה למשה רבינו, מדוע אמר לו עתה תראה אשר אעשה לפרעה, הלא מן הלשון עתה תראה משמע, שתיכף ומיד יתחיל לראות את הישועה שייעשה לישראל, וזה אינו, שהרי למעשה אירע עתה דבר אשר הוא ממש ההיפך של

גאולה, שהיה פרעה רק מכביד עליהם את עול הגלות והשעבוד באופן מבהיל, וניתוספה צרה על צרתם.

בן הוא בהשקפה ראשונה, אולם כאשר נתבונן יותר בעומק, נראה שדבר גדול נפל בישראל, ובשעה זאת הונחה היסוד לבניין גאולתם של ישראל.

הא כיצד, אלא בשעה ששמעו בני ישראל על הגזירה החדשה שיצאה מעם פרעה, וכי מעתה, מלבד מכסת עבודתם הרגילה יהיו צריכים ללקט בכח עצמם גם את התבן, התחכמו בני ישראל והערימו סוד על רשעי מצרים בכדי להקל מעליהם במקצת את עול הגלות, ותחת שכל אחד ואחד ייצא בעצמו אל השדה לבקש תבן לעצמו - באופן שכמעט אין מציאות שבעולם להספיק את שניהם, גם להביא את התבן וגם ללבוץ לבנים בסך הרגיל - היו בוחרים בכמה מהם שייצאו לקושש קש לתבן עבור כל העדה, ואילו שאר החברים ישלימו תחתיהם את מכסת הלבנים ואת שאר כל עבודתם.

ויוכו שוטרי בני ישראל

עוד מובא במדרש (שמות רבה א, כח), שהמצרים בגודל רשעותם העמידו שוטרים מקרב בני ישראל, שכל תפקידם היה להשגיח על שאר אחיהם שימלאו כראוי את מכסת עבודתם היומית, ועל שוטרי ישראל היו ממונים נוגשים מצריים, רשעים ארורים, שכל תפקידם היה לשמור ולפקח בשבע עיניים אחר השוטרים, לראות האם הם עושים את תפקידם נאמנה.

אבל אותם שוטרים צדיקים היו, וכאשר נוכחו לראות בעול הכבד שהוטל מעתה על בני ישראל, לא הרהיבו עוז בנפשם לרדות באחיהם ולא היו מאיצים בהם אפילו בדברים בעלמא, וכאשר ראו נוגשי מצרים כי

אין השוטרים עושים את מלאכתם ואינם רודים בעם, היו הנוגשים מפליאים בהם מכות נאמנות ונמרצות, כדכתיב (שם ה, יד) ויוכו שוטרי בני ישראל אשר שמו עליהם נוגשי פרעה לאמר מדוע לא כיליתם חקכם ללבון כתמול שלשום.

אף על פי כן עמדו השוטרים בצדקותם ולא הכבידו על בני ישראל, למרות שסבלו על כך מרורים, ואומר המדרש (שם ה, כ) שעל כן ובשכר זאת זכו, שלימים כאשר הצטווה משה רבינו למנות שבעים אנשים מישראל שיהיו הסנהדרין, בחר בשבעים אנשים מבין השוטרים האלו שקבלו מכות עבור בני ישראל, אותם הועיד לגדולה הזאת.

עֵתָה תִּרְאֶה - כּוּבַד הַשְּׁעֲבוּד הִיָּה הַכְּנָה לַגְּאוּלָּה

ממשיך הגה"צ רבי אליהו זצוק"ל ואומר, שאכן זאת היתה המטרה של קורא הדורות מראש כאשר שלח את משה רבינו לפרעה, בכדי שפרעה יכביד עליהם את העבודה, כי ידע הקב"ה שמתוך כובד העבודה יתגלו ויפיעו המידות הטובות והנאצלות של בני ישראל, על ידי שכל אחד מישראל התחיל להתבונן בנפשו כיצד יוכל להקל מן העול הקשה המוטל על חבריו, כמו גם שוטרי ישראל שהתגלו באותה שעה במלוא תפארתם, כאשר נתנו את גוּם למכים ולחיייהם למורטים ויטו שכמם לסבול עבור כלל ישראל, על אף שאילו היו עושים מלאכתם נאמנה ורודים בבני ישראל היו ניצולים מכל אלו המכות.

והיה זה ההכנה הגדולה והנעלית ביותר לקראת הגאולה העתידה, שיהיו בני ישראל ראויים באמת להיגאל מארץ מצרים, וכשם שהיו צריכים הכנה מצד מצוות שבין אדם למקום, שזה השלימו על ידי דם פסח ודם מילה, כך גם היו צריכים להכנה מצד מצוות של בין אדם לחבירו שבא

על תיקונו על ידי כובד השעבוד, כי כאשר בני ישראל נושאים בעול האחד עם השני, ובזמן שיש יהודים שמוכנים לסבול ולקבל מכות ויסורים עבור הזולת, אין לך זכות גדול מזה למען יהיו ניצולים מעולו של פרעה ושעבוד מצרים.

זהו פשר התשובה עתה תראה אשר אעשה לפרעה, שהשיב הקב"ה למשה רבינו אחר שהתמרמר ושאל 'למה הרעותה לעם הזה'. כי הקב"ה נתן לו להבין שכל העניין בשליחותו לפרעה לא היה אלא בכדי שמעתה יכביד פרעה עולו עליהם, וזהו עתה תראה, שמתוך כך יתגבר בהם מידת אהבת ישראל והשתתפות בצערן של ישראל, ודבר זה גופא יעמוד להם לזכות להחיש את הגאולה והפדות ולהינקם בפרעה.

פרעה חשב למנוע מהם האסיפה ולא עלתה בידו

ויש להוסיף כאן עוד, על פי ביאורו הידוע של הרה"ק רבי דוד מלעלוב זי"ע, שפרעה ידע כי כל כוחם של ישראל תלוי באחדותם והתחברותם זה עם זה, ומשום כך השתדל למנוע מהם את האחדות, שהרי עד לגזירת התבן נהגו בני ישראל להתאסף בכל שבת ושבת בצוותא חדא, והיו קוראים אז במגילות שבידיהם (שמות רבה ה, יח) ומתחזקים כולם כאחד, ההתוועדות הזאת נוסכת היתה בקרבם כח לכל ימות השבוע שלא תישבר רוחם בתוך הגלות המר הזה.

אולם פרעה, בחששו כי רב, שעל ידי אלו האסיפות בכנישתא חדא וכאיש אחד בלב אחד יקרבו את הגאולה, גזר עליהם שמעתה תיאסר להם להתכנס יחדיו ולעסוק במילי דשמיא, אלא כל אחד ואחד יהיה יחיד בפני עצמו. בכך ייחל לשבר את רוחם ולמגר את נפשם שיהיו נכנעים אליו לגמרי, ודבר זה יעכב את הגאולה מישראל.

דבר זה מדויק היטב בלשונו של פרעה, שאמר (שמות ה, ז), לא תאספון לתת תבן לעם ללבון הלבנים כתמול שלשום, והנה, תחת שיהיה כתוב לא תוסיפון לתת תבן, שינתה התורה בלשונה וכתבה לא תאספון - מלשון אסיפה וקיבוץ, כי באמת זאת היתה מטרתו, למנוע הקיבוץ וההתחברות בין בני ישראל, שלא יוכלו להתחזק בטללי אמונה ודברי חיזוק^נ.

הערות והוספות

אנכי בצרה, וכל בי עשרה, ר"ל כאשר מתאספון יחד עשרה אנשים מישראל, נתעלה הקדושה ושכינתא שריא, ר"ל שניתר קשר שלה ומתעלית על ידי התאספות ישראל.

וזה שהיה ירא פרעה גם כן שעל ידי שיתאספו ישראל יחדיו על ידי זה יהיה הגאולה, וכמו שמצינו במדרש שכ' (פ"ה, כב) על כן הם צועקים לאמר וגו' תכבד העבודה על האנשים, מלמד שהיו בידן מגילות שהי' משתעשעין בהן משבת לשבת לומר שהקב"ה גואלן, לפי שהיו נוחין בשבת, אמר להם פרעה תכבד העבודה על האנשים ויעשו בה ואל ישעו וגו', אל יהיו משתעשעין ואל יהו נפשין ביום השבת עכ"ל, הרי כי הי' ירא שלא יתאספו יחדיו ביום השבת כדי שלא יצמח מזה הגאולה, ונמצא נכונים למבין גם דברי הצדיק הנ"ל, שאמר 'לא תאספון' הוא לשון אסיפה, והגזירה שלא יתאספו רק יפוצו לקושש תבן.

א. ביאורו של הרה"ק רבי דוד מלעלוב מובאים משמו בכמה וכמה ספרים, גם בשם משמואל מזכיר דבר זה כמה פעמים בשמו, ובספר אמרי יוסף (שמות) להרה"ק רבי יוסף מאיר מספינקא זי"ע, הרחיב לבאר חידוש זה באופן נפלא, ושם מביא אמרה זו בשם צדיק אחד, ובוודאי הכוונה להרה"ק מוהר"ד מלעלוב זי"ע, וזה לשונו: והנה זה רבות בשנים אשר שמעתי בשם צדיק אחד אשר לא תאספון ר"ל לא תאספון, והכוונה שהגזירה היה שלא יתאספו בני ישראל יחד, כי נודע אשר על ידי התאספות בני ישראל נתרבה הקדושה, והיה ירא שעל ידי זה יהיה הגאולה, לכן גזר שלא יתאספו יחד כדי שלא יצמח מזה הגאולה, וכמו ששמעתי גם כן בשם צדיקים במה שאמרו רז"ל (סנהדרין לט). כל בי עשרה שכינתא שריא, ר"ל שריא הוא לשון התרה מלשון שרי ואסיר, והכוונה כי נודע שהשכינה קשורה עמנו בגלות כטעם (תהלים צא, טו) עמו

אך מחשבתו הרעה לא עלתה בידו כלל וכלל, כי לא רק שלא נעשה ביניהם פירוד לבבות, אלא אדרבה, עוד נוסף ביניהם אהבה ואחוה ורעות, וכל אחד ואחד מהם היה נושא בעול לסבול יחד עם חברו ולהקל מעליו את חוק עבודתו, וכך הופרה מחשבתו הרעה של פרעה אשר חשב על היהודים, ועל ידי האחדות והאהבת חברים שהוסיפו עליהם זכו באמת בני ישראל לגאולה השלימה.

אהבת חברים - קירוב הגאולה

והיה הגה"צ רבי אליהו זצ"ל מבאר הדק היטב, מדוע מידת האחדות והאהבת ישראל הם היסודות לקרב את הגאולה, שהרי איתא בגמרא במסכת יומא (ט:), מקדש ראשון מפני מה חרב, מפני ג' דברים שהיו בו, עבודה זרה וגילוי עריות ושפיכות דמים וכו', אבל מקדש שני שהיו עוסקין בתורה ובמצות וגמילות חסדים מפני מה חרב, מפני שהיתה בו שנאת חנם, ללמדך ששקולה שנאת חנם כנגד שלש עבירות, עבודה זרה גלוי עריות ושפיכות דמים, עד כאן.

נמצאת למד, ששנאת חנם הוא הדבר הגרוע ביותר, עד שהוא מגרש את השכינה ומחריב את בית מקדשינו ותפארתנו, והסיבה לכך פשוטה ביותר, שהרי כל מעמדם וחוסנם של ישראל הוא רק כאשר הם נמצאים באגודה אחת, שאזי נעשים כקומה שלימה וכיתד בל ימוט עד שאין דבר העומד בפניהם, אבל כאשר חלילה נעשה פירוד ביניהם, הרי שאין להם שום כח וחוסן ומיד נופלים הם כעלה נידף בפני קמיהם.

ומידה טובה מרובה, שכאשר חפצים לקרב ולהחיש את הגאולה, העצה לכך הוא להרבות באהבת חברים ולתת כל אחד את לבו להשתתף בצער הזולת, עד כדי כך, שיהיה מוכן אפילו לסבול בגופו ובנפשו בכדי

שיוקל מעולו של השני, ודבר זה נוגע גם לזמנינו אנו, שהלא אנו שרויים כהיום הזה בעומקה של הגלות, ממש עד דכדוכה של נפש, והדרך הנכונה ביותר להחיש את הגאולה השלימה הוא על ידי חיזוק האחדות וההתחברות בקרב ישראל.²

אכן לעתיד לבוא, בימות המשיח, או אז יהיה התיקון השלם ואז ישרור אהבה ואחווה ושלום ורעות בין כל כלל ישראל באופן השלם והנעלה ביותר, וסגולה זאת יאציל עלינו מלך המשיח מרוחו הגדולה, ככתוב (מלאכי

הערות והוספות

מיוחדים פעמים בכל יום ה' אחד, האי אחד הוא שלא לצורך ליחוד הי"ת, כי באמרנו הוי' ית"ש הוא אלקינו מבואר מזה שהוא אחד, כי אי אפשר לההוי' ושיהיה אלקינו משגיחנו ומנהיגנו בלי שיהיה אחד בתכלית האחדות, ומה שאנו מוסיפים 'אחד' - בבחינתנו, שאנו כולנו יחד בלב אחד מיחדים שמו בלי תערובות וסיג ומחשבה אחרת שיחלוק אחד על חברו בשום ענין, ועל זה אמרו חז"ל (פסחים נו.) שאמרו שבטים ליעקב אבינו ע"ה, כשם שאין בלבך אלא אחד כך אין בלבבינו [אלא אחד], שזה עיקר היחוד שיהיה הלבבות מיוחדים זה כזה, והיינו אתה אחד ומי כעמך גוי אחד, ובשנאת חנם בעוונותינו הרבים נהי שלא עבדו עבודה זרה בבית שני ולא פגמו בהוי' יתברך שמו אבל פגמו באחד, ע"כ. וראה שם המשך דבריו הנפלאים כיצד מפרש בדרך זה את תשובת רבי ישמעאל בן אלישע.

ב. וראה בחתם סופר (דברים יא, כא) בביאור הכתוב (ישעיה נא, ב) 'הביטו אל אברהם אביכם וגו' כי אחד קראתיו ואברכהו וארבהו, כי ניחם ה' ציון וגו'', וזה לשונו: הארכתני בזה, ועיקר הענין, כי מרמז על הגאולה האחרונה שחטא הגלות הוא על שנאת חנם מבלי אחדות, על כן התיקון והגאולה יהיה על ידי אחדות, אחד היה אברהם ואברכהו וארבהו, ועל ידי זה כי ניחם ה' ציון.

ופרשתי המאמר בפרק הנזקין (גיטין נח.) ברבי יהושע בן חנניה שהיה ילד אחד נשבה ור' ישמעאל בן אלישע שמו, ושמע 'מי נתן יעקב למשיחה ישראל לבוזזים' (ישעיה מב, כד), והשיב הילד סיפיה דקרא, 'הלא ה' זו חטאנו לו', ואמר על ר' ישמעאל מובטחני בו שיורה זה הוראה בישראל.

והענין כבר כתבתי במקום אחר (עי' ח"ס עה"ת ח"א עמ' קכו), כי מזה שאנו

ג. הנה אנכי שולח לכם את אליה הנביא לפני בוא יום ה' הגדול והנורא, והשיב לב אבות על בנים ולב בנים על אבותם, דהיינו שזה יהיה כוחו של משיח, לקרב את לבות בני ישראל האחד אל השני².

הריני מקבל עלי מצות עשה של ואהבת לרעך כמוך

ולעולם יש לומר, כי גדול כח אהבת חברים לא רק לעניין הגאולה, אלא הוא המפתח והשורש לכל ההשפעות טובות הישועות והנחמות, עד שמחמת כן תיקן רבינו האר"י ז"ל (שער הגלגולים הקדמה לח) לומר קודם התפילה, הריני מקבל עלי מצות עשה של ואהבת לרעך כמוך, כי על ידי האהבה בין האדם לחברו וההתכללות בתוך בני ישראל נעשה קורת רוח בעליונים ומעורר הרחמים למעלה, ואז נעשה ראוי שתעלה תפלתו לעילא ולעילא לעשות שורש למעלה ופרי למטה.

אבל כאשר חלילה שורה פירוד הלבבות ושנאה ח"ו בין בני ישראל, אזי אין השכינה יכולה לשרות ביניהם, כמסופר על הרה"ק בעל צמח צדק מליובאוויטש זי"ע (ספר השיחות להרי"צ שנת ה'ת"ש - עמ' קיח במהדורת לשה"ק), שפעם אחת שאל אותו בנו הקטן, אבי אבי, מדוע תיקנו רבותינו לקבל על עצמנו מקודם התפלה את המצוה של אהבת חברים, הלא אנו הולכים להתפלל לפני המקום ברוך הוא, ומוטב היה שנקבל על עצמנו לאהוב אותו בכל מאודנו וללכת בכל דרכיו, ולומר הריני מקבל עלי לקיים מצות עשה של ואהבת את השם אלקיך.

הערות והוספות

ג. ראה בספר נצח ישראל להמהר"ל זי"ע עניין האחדות שיהיה לאחר ביאת מלך המשיח.

ג. ראה בספר נצח ישראל להמהר"ל זי"ע (פרקים לב-לד), שם מבאר ארוכות את

השיב לו הצמח צדק, כאשר תגדל ותהיה גם אתה אב לבנים, אז תבין שבמידה מסוימת חשוב לאב שתשרה האהבה בין בניו יותר ממה שחשוב לו שהבנים ישמעו בקולו המדבר אליהם, כי כאשר האב מצווה את בנו באיזה דבר והבן אינו שומע בקולו, בכל זאת מתנחם האב שכעבור זמן יגדל הבן ויחכם, ויבין למפרע את דברי אביו שדיבר אליו מאז ומתמיד, ויקיים אותן על הצד היותר טוב, אבל כאשר רואה האב שבניו מתקוטטים ביניהם ושונאים האחד את השני, אין גבול לצער שנגרם לו כראותו את זאת, כי במה יתנחם¹.

הערות והוספות

'המתפלל על חבירו והוא צריך לאותו דבר', רצה לומר שהוא צריך לישועת חבירו, הוא נענה תחלה, וזהו הענין שצריך לקבל עליו קודם התפלה מצות עשה ואהבת לרעך כמוך, ועוד כי על ידי זה נעשה תפלתו כתפלת רבים שאינה נמאסת, שהרי לא על עצמו הוא מתפלל רק על חבירו ועל כל כלל ישראל.

הרי דלזכות בתורה ותפלה צריך אחדות וריעות וזהו שאמר יעקב לבניו 'האספו' יחד באגודה אחת ותזכו על ידי זה להשראת השכינה על ידי התורה ותפלה, ובזכות זה תזכו לקץ הימין, וכמו שנאמר (דברים לג, ה) 'ויהי בישורון מלך בהתאסף ראשי עם יחד שבטי ישראל', ופירש רש"י ז"ל בהתאספם יחד באגודה אחת ושלוש ביניהם אז הוא מלכם, וכתרגום אונקלוס על הכתוב (במדבר כג, כא) 'ותרועת מלך בו' ושכינת מלכהון בינהון, על ידי חיבה וריעות, שלשון ותרועת מלך היא מלשון

ד. וראה עוד בספר **תפארת שמואל** - אלכסנדר (פרשת ויחי ז), וזה לשוננו: 'ויקרא יעקב אל בניו ויאמר האספו ואגידה לכם את אשר יקרא אתכם באחרית הימים', אולי יש לומר בזה על פי דרך העבודה, כי יעקב אבינו ע"ה הורה להם הדרך ילכו בה, בתורה ובתפלה, שעיקר ההכנה לתורה ותפלה הוא אחדות וריעות, וכמו שנאמר בתורה (שמות יט, ב) 'ויהיו שם ישראל', ופירש רש"י ז"ל, 'כאיש אחד ובלב אחד', ובתפלה כתב האר"י ז"ל שקודם התפלה יקבל על עצמו מצות ואהבת לרעך כמוך, והיינו שיכלול עצמו בהכלל ישראל, ויתפלל בעד חבירו, כי אם האדם מרגיש בצער חבירו ומרחם עליו ומתפלל בעדו, אזי מעורר רחמים מלעילא, ולזה אמרו רבותינו ז"ל (שבת קנא:): 'כל המרחם על הבריות', והיינו שהוא בתומכי נפשם ומתפלל בעדם, 'מרחמין עליו מן השמים', וכמו שאמרו רבותינו ז"ל (בבא קמא צב.)

הכנה לפסח על ידי תוספת אחוה ורעות

לבן בינו נא והתבוננו בזאת בימים אלו של חודש ניסן, חודש הגאולה, שהרי בניסן נגאלו ובניסן עתידין להיגאל (ראש השנה יא.), ובימים האלו מתעורר שוב הארת יציאת מצרים כבימים ההם, כדאיאת בביאור אור החיים הק' על הפסוק (במדבר כג, כב) א-ל מוציאם ממצרים, שבכל שנה ושנה מוציא הקב"ה את בני ישראל מארץ מצרים, כמו שהוציא אותם בימים ההם. ואם כן, כמו שהתכוננו בני ישראל בטרם יצאו ממצרים, גם אנו צריכים לעשות לזה הכנה ראויה במצוות שבין אדם לחברו, כי לקראת יציאת מצרים צריך עם ישראל להיות אומה שלימה כמקשה אחת ולא יחידים יחידים בפני עצמם.

ואפשר שעל כן אנו מוצאים בחודש ניסן כמה וכמה עניינים שהם בבחינה של תוספת אחוה ורעות בתוך בני ישראל, ובוודאי יש בהם מעין הכנה לקראת חג הפסח ויציאת מצרים. ובזה נוכל לתת עוד טעם לשבח למנהג המובא בשל"ה הק' (מסכת פסחים פרק גר מצוה אות ח), לקרוא בכל יום מתחילת חודש ניסן את קרבן הנשיא שהקריב באותו היום בחנוכת המזבח, ויתכן לומר הטעם בזה, שהוא כדי לעורר את כללות שבטי ישראל של כל השבטים כאחד, להיות כולם כאיש אחד בלב אחד^ה.

הערות והוספות

ה. וראה בספר **פרי צדיק** (פרשת נשא אות ו' ד"ה 'והנה לאחר') לרבי צדוק הכהן מלובלין ז"ע, שכתב לבאר מדוע בסוף הפרשה של קרבנות הנשיאים, לאחר שהתורה מונה ומפרטת קרבנו של כל נשיא

ריעות ואחוה כפירוש רש"י ז"ל שם, וזהו שאמרו בספה"ק השכינה הק' נקראת כנסת ישראל שעל ידי כנסיות ואסיפות ישראל הקב"ה משרה שכינתו, וממילא קרובה ישועתו לבוא.

אך ביותר נוכל למצוא סימנא מילתא בעצם המצוה של קרבן פסח, שהרי כבר הזכרנו לעיל שבזכות קרבן פסח יצאו בני ישראל מארץ מצרים, והנה, ההלכה הרווחת בקרבן פסח, שאין היחיד יכול להקריבו לבדו עד שימנה בתוך חבורה גדולה של אנשים, והא גופא הוא עניין של התחברות והתכללות בני ישראל זה בזה, ההיפך של מחלוקת ושנאת חנם, ובוודאי עמדה להם זכות ההתחברות הזאת להיגאל מארץ מצרים¹.

הערות והוספות

על יחיד שנאמר (במדבר ט, יא) 'עשו אותו', (יעשו לשון רבים).

ובענין התחברות בני ישראל לחבורות בכדי להקריב ולאכול את הפסח ראה מה שכתב בספר **תפארת שמואל** - אלכסנדר (פסח - ליל הסדר), וזה לשונו: זהו שאמר המגיד ייתי ויפסח, שיחבר את עצמו עם הכלל ישראל כאז"ל (פסחים) פסח נאכל על החבורה, שזה היא עיקר טהרתן של ישראל, וכמו שאמר בקדשו כ"ק אחי אדמו"ר הק' זצלה"ה [בעל ה'ישמח ישראל'] הפי' על דברי הזוה"ק שכתב, 'בחיליא סגי מהני תשובה', רוצה לומר אפילו על החטא הזה, על ידי ביטול והכנעה להכלל ישראל נתקן הפגם, כי איש את רעהו יעזורו.

וכמו שכתב הנביא (ירמיה יז, יג) 'מקוה ישראל', רוצה לומר, כמו שהמקוה מטהר כן הכלל ישראל מטהרים (עיין יומא פה:), וכמו שאמרו במדרש (פרשת ויחי צח, ב) 'האספו וטהרו היך מה דאת אמר ויאספו ויטהרו הלשכות' (נחמיה יב, ל), ועל

ונשיא בפני עצמו, חוזרת התורה לחשב את הסך הכולל של כל קרבנות הנשיאים כאחד, וזה לשונו: והנה לאחר שנפרטו בפרט כל הקרבנות הנשיאים בפני עצמם נאמר אחר כך החשבון של כולם בכלל, מה שנראה לכאורה בודאי למוותר, שכל אחד יוכל לחשב זאת, ונכתב על זה פרשה מיוחדת בכמה פסוקים להורות לנו גם כן בזה, שכמו שיש כוונה וטעם חדש בכל נפש בפרט אף באותו מעשה עצמו כמו כן יש עוד כוונה וטעם מיוחד על ידי התכללות החשבון של כולם יחד.

ו. והנה הגם שלהלכה נפסק שמוותר להקריב קרבן פסח עבור היחיד, וכדברי רבי יוסי דפליג על רבי יהודה (פסחים צא.), אולם למעשה אינו שייך לעשות כן מב' טעמים. האחד, כי כל ההיתר להקריב הפסח עבור היחיד הוא רק בתנאי שיוכל לאכול את כל בשר הפסח, מה שבדרך הטבע כמעט ואינו במציאות. והטעם השני הוא כדכתב **הרמב"ם** (הלכות קרבן פסח פרק ב הלכה ב), "משתדלין שלא ישחט לכתחלה

בערבי פסחים - זה לעומת זה

ואכן בערבי פסחים מורגש ביותר ההתגברות של זה לעומת זה עשה אלקים, כשמצד אחד אנו רואים שהיצר המפתה מנסה לזרוע בימים האלו כעס וקפדנות, בפרט בעת ההכנות לקראת החג הממשמש ובא, כאשר מתוקף הלחץ והטרדה לצחצח ולהבריק את הבתים מחשש שאור וחמץ עלולים מאד בקל להגיע לידי רוגז וחרון אף חלילה.

אולם האיש הירא והמשכיל מבין אל נכון שאין זה אלא מתעתועי היצר בלבד, כי יודע הס"מ שאהבת חברים ואחדות הלבבות הם התנאי וההכנה לגאולה השלימה, ועל כן הוא מתאמץ ביתר שאת וביתר עוז להשרות כעס ופירוד לבבות בזמן הראוי לגאולה, ומי חכם וישמר אלה שנזהר במאד מאד חלילה לא להיכשל בשמץ כעס, אלא הכל עושה מתון מתון מתוך יישוב הדעת ומאור פנים.

אפם כי מדה טובה מרובה, ואי אפשר שלא להתפעל בכל שנה מחדש, מההתגלות הנפלאה של מידת החסד השוררת באלו הימים בקרב בני ישראל במדה גדושה, כאשר נדיבי לב מוזילים זהב מכיסם, ומחלקים קמחא דפסחא באופן שאין בדומה לו בכל עם ולשון, כל צורכי הפסח מוענקים ביד רחבה לכל דורש ולכל מבקש, סכומים עצומים של אלפים ורבבות

הערות והוספות

את העכו"ם שנמשלו כארזים, השתא הכא, משעה הזאת שאנחנו נאספים יחד בחבורא חדא נוכל לזכות להיות בשנה הבאה בארץ ישראל, שיקבץ נדחינו מארבע כנפות הארץ לארצינו, ולהיות בני חורין משעבודי היצר.

ידי התקונים האלה ייתי ויפסח לפה - סח, להכרית כל החוחים והקוצים הסובבים את השושנה העליונה. וכמו שאמרו במדרש 'שוחר טוב' (כב; תנחומא בשלח ט), מוה תולעת זו אינה מכה את הארזים אלא בפיה, כך ישראל אין להם אלא פיהם ומכין

מחולקים בבתי ישראל בלב ובנפש חפצה בכדי שיוכלו להכניס את החג אל תוך ביתם במנוחת הנפש ובלא טרדת הדחקות.

והגם שבכל ימות השנה כולם ניכר בהם בישראל מדת החסד עד אין שיעור, שהרי הוא אחד מן הסימנים שבני ישראל מצוינים בהם, כדאיתא בגמרא במסכת יבמות (ע"ט), אבל עכשיו מורגש ביותר. ובוודאי שאין לך הכנה גדולה מזו בכדי להיות כל אחד ואחד ראוי לצאת ממצרים, גאולת הכלל וגאולת הפרט, וכדרך שביארנו בארוכה.

ברכנו בשלום בחודש הזה

מעתה נבוא לביאור דברי הפייטן ביוצר לשבת החודש, קודם הוא מפליא לבאר על פי דברי רבותינו והמדרשים, שהחודש הזה הוא החודש המסוגל לגאולה וישועה, וכשם שזכינו לנסים ונפלאות בימי צאתנו מארץ מצרים כן נזכה לנסים ונפלאות גם בגאולה העתידה. ובסופו חותם הפייטן בברכה מיוחדת לשלום ושלווה, ואומר בזה הלשון, כאשר שמענו כן עוד נחזה, ברכנו בשלום בחודש הזה.

ולדברינו אתי שפיר מאד מדוע מכל הברכות חתם הפייטן דייקא בברכת השלום, כי בכדי להיות ראוי לצאת ממצרים צריך קודם כל לתקן את המידות של בין אדם חבירו ולהיות בשלום עם הבריות, רק לאחר מכן נעשה ראוי לצאת ולהיגאל מארץ מצרים, כל אחד לפום דרגא דיליה, עדי יזכנו השי"ת בקרוב בימינו לראות בגאולה השלימה וכימי צאתנו מארץ מצרים יראנו נפלאות!.

הערות והוספות

ז. ראה דברים ערבים בעניין זה בספר **בן פורת יוסף** (דרשות והוספות שבת הגדול א) להרה"ק רבי יעקב יוסף מפולנאה זי"ע, שכתב בזה הלשון: והנה כמו שהגלות

הערות והוספות

בזוהר (ח"ב פח ב) וז"ל: מאי שבת שמא דקוב"ה וכו', ואז כשיצאו ממצרים נקרא שבת הגדול, שהיה שמו של הקדוש ברוך הוא גדול ושלם על ידי חיבור ואחדות של ישראל למטה, שזהו סיבת גאולתן כמו שכתוב (שמות ג, יב) 'בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלקים על ההר הזה', ושם כתיב (שמות יט, ב) 'ויחן ישראל נגד ההר', באחדות אחד, וגם כאן סבת גאולתן ממצרים הוא על ידי אחדות ושלום.

האחרון הוא לסיבת העדר השלום ושנאת חנם, שעבור זה חרבה הבית וכנ"ל, ולכך קודם הגאולה (מלאכי כ, כג - כד) הנני שולח את אלי' הנביא לעשות שלום בעולם (עדויות ח, ז), כך היה גלות מצרים וגאולת מצרים, וזהו 'אהיה אשר אהיה' (שמות ג, יד), 'פקד פקדתי' (שם ג, טז), וכתבתי מזה במקום אחר.

ובזה יובן מה שכתב הטור (אורח חיים סימן תל), 'שבת שלפני הפסח קורין אותו שבת הגדול'... כי נודע מה שכתוב